

Лисенківщина та її вплив на розвиток генетики як науки в СРСР

Метою дослідження є дослідження процесу розвитку та трансформації генетики як науки.

Об'єктом дослідження – стало поняття генетики, як науки, та еволюція наукових поглядів на цю науку.

Завданнями дослідження стало дослідження поняття «Лисенківщина», та її вплив на розвиток генної науки в СРСР.

Для написання даної доповіді були опрацьовані ряд матеріалів бібліотеки ІФНМУ, матеріали дисертаційного відділу Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника та матеріали Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. Франка.

Можливо, зараз генетика є тим, чим вона й має бути, а саме повноцінною науковою дисципліною, яка відіграє найважливішу роль у медицині, сільському господарстві, генній інженерії і навіть виробництві, але раніше все було дещо інакше.

До і після Великої Вітчизняної війни в генетики в Радянського Союзу була невизнана слава та гірка доля. Якщо на початку ХХ століття вона всіляко заохочувалася як нова, інноваційна дисципліна, то в період Сталінської влади на генетику було накладено табу. Переслідування генетиків почалося в 30-ті роки нападками на вчених. Влада, на чолі якої стояв Трохим Денисович Лисенко, використовувала у дискусіях лише образи і політичне підґрунтя. Так, у 1939 році в Москві Лисенко провів нараду з генетики й селекції, яка започаткувала тотальне переслідування прихильників класичної генетики та боротьбу проти «менделізму–вейсманізму–морганізму». Так, наприклад, вони говорили, що у радянського народу не може бути спадкових хвороб, а генетика – це вигадка нацистів, і її популяризація буде вести до фашизму. Спираючись

на думку тодішнього міністра вищої освіти СРСР Кафтанова («Які можуть бути спадкові хвороби в передовому соціалістичному суспільстві?»), припинили всі дослідження зі спадкових захворювань людини. Генетиків, які цитували у своїх працях закордонних учених, звинувачували в низькопоклонстві перед іноземщиною; закони Менделя презирливо означували «гороховими законами». Прихильники Лисенка знущалися з робіт на дрозofiлах. Жертвами Лисенківщини стали видатні українські біологи — М. Гришко, М. Холодний, І. Шмальгаузен, С. Гершензон та багато інших, які потерпали від арештів, мордовань в таборах, зокрема 1940р. арештували Миколу Вавилова (що сформулював «Закон гомологічних рядів у спадковій мінливості»). 1943 року він помер у Саратовській в'язниці від голоду. Друга світова війна внесла невелике затишшя у поглядах влади на тогочасну науку, але після її закінчення переслідування відновилися з ще більшою силою. З осені 1948-го року припинили викладати генетику, почали спалювати книжки, щорічні чистки бібліотек стали звичною справою. Генетика як наука пішла в підпілля. Настали часи реакційного догматизму, які відкинули її на узбіччя світового прогресу.

Період заборон генетики тривав до 1964-го року, коли на жовтневому Пленумі ЦККПРС генетику «реабілітували». Згодом генетика в СРСР відродилася як наука. Потужну підтримку для відродження генетики як науки надали вчені-ядерники, які разом з біологами і іншими фахівцями ініціювали в 1955 році знаменитий «лист трьохсот», в якому найвизначніші люди науки закликали відкрити дискусію щодо відновлення репутації і вивчень в області генетики. Від «спадщини» Лисенківщини майже нічого не залишилося, хоча у Франції щорічно присуджується премія імені Лисенка, яка по своїй суті є антинагородою. Її формулювання звучить наступним чином: «Автору або особі, які своїми творами чи діяльністю внесли зразковий внесок у дезінформування в області науки або історії, використовуючи ідеологічні методи і аргументи». На жаль, Лисенківщина глибоко пустила своє коріння у свідомість радянських людей. Ідеї Лисенка

проникали в широкі маси за допомогою школи. Достатньо взяти до рук будь-який підручник тих часів, щоб переконатися, як пропагувалися неіснуючі в природі «закони успадкування набутих ознак» та інші. У цілому Лисенківщина завдала колосальної шкоди практиці сільського господарства. По суті, вся нормальна робота селекційних станцій, племінних господарств, в основі яких лежать генетичні закономірності, була ліквідована. Тож нічого дивуватися, що через 65 років після серпневої сесії ВАСГНІЛ у нас досі немає жодної власної трансгенної тварини чи сорту рослин. Лисенківщина — це явище того ж порядку, що й Розстріляне Відродження, «Справа лікарів», але наслідки цієї політичної компанії відчутно негативно відбилися на розвитку медицини та самій генетиці.